

Περί προσκυνημάτων ο λόγος....

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Χαλκίδος

Του Μητροπολίτου Χαλκίδος κ. Χρυσοστόμου

Πλοηγώντας στο διαδίκτυο διάβασα αρκετά για το θέμα. Μεταξύ των διαφόρων τοποθετήσεων και μία, η οποία προσκαλεί τους αναγνώστες να μάθουν τι σημαίνει η λέξη προσκυνώ, ώστε να μην προσκυνούν..... «Μάθε τι σημαίνει η λέξη «προσκυνώ» για να μην προσκυνήσεις ξανά!» ήταν ο τίτλος του άρθρου.

Μου έκανε βέβαια εντύπωση ότι χρησιμοποιείται από τον αρθρογράφο και μία φωτογραφία γυναικός, η οποία, γονυκλινής και ξυπόλυτη, ανεβαίνει σκαλοπάτια, προφανώς Ιερού τινός Ναού! Είναι πλέον εμφανής ο στόχος· ποιά δηλαδή προσκύνηση πρέπει, κατά την άποψη του αρθρογράφου, να σταματήσει, μιάς και μία εικόνα είναι πιο εύγλωττη από χίλιες λέξεις!

Ωστόσο, δεν θα σχολιάσω αυτήν του την επιλογή, υπερασπιζόμενος άμεσα την αξιοπρέπεια της γυναίκας και το δικαίωμά της να πράττει και να εκφράζεται ελεύθερα.... Και φυσικά τούτη η ταπεινή μου κατάθεση είναι έκφραση καρδιακής αγάπης και προέρχεται από συναίσθηση ποιμαντικής ευθύνης και μόνον!

Μελετώ το κείμενο, στο οποίο γίνεται από τον αρθρογράφο ετυμολογική προσέγγιση. Στα Αρχαία Ελληνικά, το «φιλώ» είναι «κυνέω / κυνώ», εξ' ου και το προσκυνώ (σημαίνει κάνω ένα βήμα μπροστά και δίνω ένα φιλί). Στον Όμηρο χρησιμοποιείται και σαν τέτοιο. Η σημασία του είναι κι αυτή, όπως και πολλές άλλες. Η ετυμολογία της λέξης όμως, η αρχική της προέλευση, είναι η εξής: “προσκυνώ, αόρ. προσκύνησα, μελ. προσκυνήσω: Συντίθεται από την πρόθεση “προς” και το ρήμα κυνέω-ώ που σημαίνει “υποδέχομαι με χαρά”. Η ρίζα του είναι η λέξη “κύων” που σημαίνει “σκύλος”. Έτσι, η λέξη σημαίνει στην κυριολεξία: “να πέφτω στα τέσσερα ή να κάνω χαρές, όπως ακριβώς ο σκύλος”, Κάρολος Χούκ, “Κλείδα της ελληνικής διαθήκης: Επιλογή κειμένων με φιλολογική εξήγηση”, σελ. 6 και σελ. 142.

Προσκυνέω-ώ: Φιλώ ή θαυμάζω, από την ανατολίτικη συνήθεια να φιλούν τα χέρια ή τα γόνατα των ανωτέρων. Η απλούστερη σημασία του είναι “σκύβω”. Προέρχεται από το ρήμα “κυνέω” που σημαίνει “χαίρομαι” ή “φιλώ” σαν σκύλος.

Η λέξη “προσκυνώ” στην ουσία σημαίνει “μιμούμαι τον σκύλο” (F. Valpy, “Οι βασικές λέξεις της ελληνικής γλώσσας”, Πανεπιστήμιο Καίμπριτζ, σελ. 154 και 244).

“Το αρχαίο ρήμα “προσκυνώ” σήμαινε “υποκλίνομαι σε ένδειξη υποταγής, φιλώντας τα χέρια ή τα πόδια κάποιου” (Μπαμπινιώτης, “Ελληνικό Λεξικό”, σελ. 868)

“Η αρχική σημασία του “προσκυνώ” είναι “να συμπεριφέρομαι σαν τον σκύλο” (Webster, “Συντακτικό και Συνώνυμα της Καινής Διαθήκης, σελ. 253).

“Ουκ είθισται τοις Έλλησιν άνθρωπον προσκυνέειν”.

Ύστερα από όσα πιο πάνω αναφέρθηκαν, σωστά θεωρώ εναντιώνεται κάποιος στην προσκύνηση ανθρώπου από άνθρωπο. Η μεταξύ μας, όχι πάντοτε αυτονόητη, ισότητα απαγορεύει τέτοιου είδους δουλικές και χαμερπείς συμπεριφορές. Ας θυμηθούμε ότι και οι ίδιοι οι Απόστολοι του Χριστού αντιδρούσαν ζωηρά, όταν οι συνάνθρωποί τους, γεμάτοι από θαυμασμό για τα θαύματα που επιτελούσαν, τους προσκυνούσαν ως θεούς και όχι ως φορείς της χάριτός Του.

Ακολούθησαν το παράδειγμα του Κυρίου μας, ο Οποίος ενίκησε τον πειρασμό και του αρνήθηκε την προσκύνηση (Λουκ. δ' 5-9). Αυτά τα χνάρια του Ιδρυτού Της, ανέκαθεν ακολουθεί η Εκκλησία. Μας μαθαίνει να προσκυνούμε! Ναι, να προσκυνούμε! και να λατρεύουμε! Ποιόν όμως; Κύριον τον Θεόν μας! Ναι, γιατί είναι το αφεντικό μας, ο Κύριός μας! Αλλά τι είδους αφεντικό; Μοναδικό!

Αφεντικό, που, χωρίς καμιά ανάγκη ή σκοπιμότητα, μας έπλασε εκ του μηδενός, από την ανυπαρξία μας έφερε στην ζωή και όταν ακόμη εμείς Τον προδώσαμε και αποδημήσαμε από την Χάρη Του, δεν μας εγκατέλειψε, αλλ' έκανε τα πάντα για να μας ανορθώσει, να μας αναπλάσει, να μας αποκαταστήσει και να μας χαρίσει την Βασιλεία Του την επουράνια! Από αγάπη και μόνο λύγισε τους ουρανούς και κατέβη! Έγινε άνθρωπος, «εαυτόν εκένωσε μορφήν δούλου λαβών» (Φιλιπ. β', 7). Ήλθε για να μας υπηρετήσει και όχι να Τον υπηρετήσουμε (Ματθ. κ', 28) και δεν δίστασε να πεθάνει για μας! Ο θάνατός Του έγινε η ζωή μας! Έγινε ο ελευθερωτής μας από τον πιο σκληρό και απάνθρωπο τύραννο τον διάβολο, ο λυτρωτής μας από τον πικρό θάνατο! Ένα τέτοιον ευεργέτη, που πρώτος και τόσο πολύ έως θανάτου μας αγάπησε, μόνον όποιος δεν Τον γνώρισε ή όποιος είναι εγωιστής, άφρων και αχάριστος θα αρνιόταν να προσκυνήσει.

Αντιθέτως, οι πιστοί πέφτουμε στην αγκαλιά Του, στα πόδια Του και Τον καταφιλούμε! με όλη την δύναμη της καρδιάς μας! Δεν Τον προσκυνούμε από δουλικό φόβο και τρόμο, αλλ' από αγάπη και λατρεία! Άλλωστε, ο ίδιος ο Κύριος μας ονομάζει φίλους Του και παιδιά Του! Η αληθινή, λοιπόν, προσκύνηση είναι εκδήλωση μιάς μοναδικής σχέσης αφοσίωσης και αγάπης!

Υπάρχουν, βέβαια, διαχρονικά, και τα φιλιά του Ιούδα, που και σ' αυτά ακόμη δεν αποστρέφει το πρόσωπό Του... Ιδιαίτερη, όμως, σημασία δίνει στα φιλιά, τα οποία προέρχονται από καρδιά που έχει συναίσθηση της αμαρτωλότητας και μετανοεί!

Όπως και νάχει, όμως, σκανδαλίζεται κάποιος, όταν ακούει να παρομοιάζεται ο άνθρωπος που προσκυνάει, με τον σκύλο! Δεν είναι βέβαια η πρώτη φορά που χρησιμοποιείται το παράδειγμα ενός ζώου για να χαρακτηριστεί η καλή ή κακή ανθρώπινη συμπεριφορά. Στην προκειμένη περίπτωση πάντως, η χρήση γίνεται προς έπαινον και ασφαλώς έχει συμβολικό χαρακτήρα και αναγωγικό σκοπό!

Η τραγικότητά μας, ωστόσο, είναι ότι, υπερασπιζόμενοι τάχα την ελευθερία και την αξιοπρέπειά μας, διστάζουμε να προσκυνήσουμε τον Θεό, ενώ τρέχουμε με φόβο, υπολογισμό και ιδιοτέλεια, πράγματι σαν σκυλάκια, πίσω από ανθρώπους και τους προσκυνούμε! Υπάρχει και το χειρότερο· τρέχουμε πίσω απ' τον ανθρωποκτόνο διάβολο.... Η των πραγμάτων αλήθεια θα διακηρύσσει σθεναρά ότι μόνον ο Θεός υπερασπίστηκε και υπερασπίζεται έως θανάτου την αξιοπρέπεια του ανθρώπου! Αυτός τον εδόξασε με δόξα μόνιμη και άφθαρτη. Και αυτή η αλήθεια αποτυπώνεται και ιστορείται και στις ιερές Εικόνες.

Μετά την ενανθρώπηση του Θεού, εικονίζουμε την πίστη μας και με ευγνώμονα αγάπη προσκυνούμε αιώνες τώρα τις ιερές Εικόνες του Χριστού μας, της Παναγίας μας και των αγίων μας. Τον μεν προσκυνούμε ως Θεό και δεσπότη και

σωτήρα μας, την δε Παναγία ως μητέρα Του και τους αγίους, ως φίλους Του και αδελφούς μας! Όποιος αρνείται τις Εικόνες στην πράξη αρνείται και όλο το περιεχόμενο της Πίστεως και το υπέρ του ανθρώπου έργο του Θεού. Και ο ασπασμός, η προσκύνησις, επί το πρωτότυπον μεταβαίνει! Και φυσικά, επειδή οι Εικόνες έχουν ουράνιο αντίκρουσμα, λειτουργούν αναγωγικά! Δεν έχουν καμμιά σχέση με τα είδωλα!

Είδωλο μπορεί να καταντήσσει ο άνθρωπος, είδωλα εύκολα γίνονται η κτίση, η εξουσία, το χρήμα, η ομορφιά κ.ο.κ.

Η Εκκλησία μας ανοίγει τα μάτια και μας ευαγγελίζεται την Αλήθεια! Η αλήθειά Της έχει υπόσταση! Είναι πρόσωπο! Ο Κύριός μας και ο αληθινός Θεός μας! Και βέβαια τα είδωλα πέφτουν μπροστά σε όσους έχουν ανοικτά τα μάτια! Εδώ είναι και η πραγματική αιτία που ο μακράν του Θεού κόσμος μισεί την Εκκλησία και την καταδιώκει μετά μανίας! Τρομοκρατεί και κακοποιεί τους ανθρώπους Της! Γι' αυτό η Εκκλησία έχει μάρτυρες! Ανθρώπους που αρνήθηκαν να προδώσουν τον σωτήρα τους, να πουλήσουν την ψυχή τους και να προσκυνήσουν τον διάβολο, ώστε να απολαύσουν, κατά τις υποσχέσεις του, τις γήινες παροχές του.... Δεν πουλήθηκαν σκλάβοι στου κόσμου το παζάρι, όπως λέει και ο στίχος ενός τραγουδιού.

Καταγράφοντας τούτες τις απλές σκέψεις, όλο και πιο πολύ μου δυναμώνει η πεποίθηση ότι ο αρθρογράφος, τελικά, μπορεί και να μην πετύχει το στόχο του.... Γιατί το βίωμα και η εμπειρία της Εκκλησίας για την προσκύνηση είναι αβίαστα πειστική, επειδή είναι αληθινή! Μπορεί μάλιστα, ο αρθρογράφος, να πετύχει και το αντίθετο! Ανήκει και αυτό το ενδεχόμενο στα μυστήρια του Θεού, που συνηθίζει να βγάζει από το πικρό γλυκύ.... Κάποιοι, λοιπόν, θα του απαντήσουν: Τώρα που έμαθα τι σημαίνει το προσκυνώ, όχι μόνον δεν θα παύσω, αλλά πιο θερμά και ενσυνείδητα θα προσκυνώ! Με ευλάβεια και πόθο!

Έτσι, αλλά χωρίς πάθος φανατικό, θα συνεχίσουμε, όσοι πιστοί, να προσκυνούμε και να δοξάζουμε τον ευεργέτη της ζωής μας, την ζωή μας και την Ανάστασή μας!!! Επειδή, μάλιστα, η σχέση είναι αμφίδρομη, στο Πρόσωπο μεταβαίνει ο ασπασμός και εκείθεν έρχεται προς εμάς ο αγιασμός, η θαυματουργός χάρις και η ευλογία! Η σχέση αυτή, πάντοτε, ξεπερνά κάθε είδους φόβο και νικά και αυτόν τον έσχατο εχθρό του ανθρώπου τον θάνατο!!!